

Του Βασίλη Τακτικού

Η κοινωνική και πράσινη οικονομία ως τρίτος τομέας και οικονομικός χώρος ανάμεσα στο κράτος και στην αγορά, αναγνωρίζεται σήμερα ως το πιο ελπιδοφόρο κομμάτι της οικονομίας για την ενίσχυση της απασχόλησης και της τοπικής ανάπτυξης.

Αναγνωρίζεται τόσο από τους πολιτικούς ηγέτες όσο και από τους τεχνοκράτες αλλά είναι δύσκολη η επιτάχυνση των διαδικασιών καθώς η ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας είναι αλληλένδετη με το διαθέσιμο κοινωνικό κεφάλαιο.

Κι αυτό εξαρτάται από την οργάνωση της κοινωνίας των πολιτών, τον ενσωματωμένο εθελοντισμό, τους “θεσμούς αλληλεγγύης” και τα κοινωνικά δίκτυα.

Εξαρτάται από το ενσωματωμένο κεφάλαιο της συλλογικής γνώσης και ευφυΐας στους θεσμούς της τοπικής αυτοδιοίκησης και τις μη κυβερνητικές οργανώσεις και κοινωνικές εταιρείες που μπορούν να γίνουν φορείς υλοποίησης προγραμμάτων κοινωνικής και πράσινης οικονομίας.

Κι όλα αυτά εξαρτώνται, επίσης, από τον ενεργό και συμμετοχο πολίτη, που δεν οργανώνεται μόνον συντεχνιακά να διαμαρτυρηθεί και να διεκδικήσει από το κράτος αλλά αναλαμβάνει αναπτυξιακές πρωτοβουλίες με βάση ένα τοπικό όραμα ανάπτυξης και τις κοινωνικές ευαισθησίες.

Το κοινωνικό κεφάλαιο λοιπόν είναι ζήτημα κοινωνικοποίησης της γνώσης, εμπιστοσύνης και συνεργασίας σε τοπικό επίπεδο και ικανότητα για καινοτόμες πολιτικές επενδύσεων που πηγαίνουν την κοινωνία μπροστά.

Σύμφωνα με τις παραπάνω διατυπώσεις, το κοινωνικό κεφάλαιο στην σύγχρονη οικονομία είναι μία θεμελιώδης αξία που διαμορφώνουν οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και τα κοινωνικά δίκτυα, οι θεσμοί αλληλεγγύης και οι φορείς της μη κερδοσκοπικής οικονομίας.

Η κοινωνία των πολιτών, παρέχοντας αγαθά και υπηρεσίες, καταλαμβάνει ολοένα και πιο αυξανόμενο ρόλο στην οικονομία και κοινωνία. Συνυπάρχει, εξελίσσεται και αναπτύσσεται ως τρίτος πόλος ανάμεσα στις κυρίαρχες δομές της οικονομίας του κράτους και της αγοράς δημιουργώντας έτσι απασχόληση και εισοδήματα.

Δημιουργεί νέα πεδία οικονομικής δραστηριότητας και απασχόλησης.

Με την προσφορά υπηρεσιών των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, διαμορφώνεται, συγκροτείται και αναπτύσσεται το λεγόμενο κοινωνικό κεφάλαιο που είναι και η βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας, καθότι συμβάλλει αποφασιστικά στην πράσινη και πολιτιστική επιχειρηματικότητα αλλά και στην κοινωνική αλληλεγγύη.

Αυτός ο χώρος της ανθρώπινης έκφρασης και δραστηριότητας, συγκροτεί τρεις βασικές αξίες του κοινωνικού κεφαλαίου: εμπιστοσύνη, συνεργασία, αλληλεγγύη και εμπνέεται από μετα-υλικές ανθρωπιστικές αξίες εθελοντικής προσφοράς για οικολογική και κοινοτική δράση.

Αυτές οι εκδηλώσεις κινητοποιούν ανθρώπινους πόρους και επιθυμίες που σε διαφορετική περίπτωση παραμένουν στάσιμοι και ανενεργοί.

Εδώ πρέπει να επισημάνουμε ότι η έννοια του κεφαλαίου διακρίνεται σε τέσσερις διαφορετικές μορφές: το οικονομικό, το πολιτισμικό, το συμβολικό και το κοινωνικό.

Με τα δεδομένα της εποχής μας σε πολλές περιπτώσεις το οικονομικό κεφάλαιο λιμνάζει ή επενδύεται σε αντιπαραγωγικούς σκοπούς με μόνη επιδίωξη την κερδοσκοπία.

Το κοινωνικό κεφάλαιο επενδύει στον άνθρωπο, την κοινωνία και το περιβάλλον. Το κοινωνικό κεφάλαιο είναι ο συνεργατισμός, ο εθελοντισμός και οι θεσμοί αλληλεγγύης που ενώ δεν αποσκοπούν στο κέρδος, συμβάλλουν στο κοινωνικό εισόδημα και αποφέρουν κοινωνικό όφελος και απασχόληση ενσωματώνοντας και την κοινωνική εταιρική ευθύνη.

Παγκόσμιοι οργανισμοί αναγνωρίζουν τον ρόλο των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και την σημασία του κοινωνικού κεφαλαίου και προσφέρουν κίνητρα για την ανάπτυξη του.

Η Παγκόσμια Τράπεζα συνεργάζεται με κυβερνήσεις με σκοπό την εύρεση ευκαιριών για συμμετοχή μη-κυβερνητικών οργανισμών στο σχεδιασμό και την εκτέλεση των χρηματοδοτικών προγραμμάτων της τράπεζας, με βάση και το προσφερόμενο κοινωνικό κεφάλαιο μιας περιοχής. Πιο συγκεκριμένα θα μπορούσαν οι μη-κυβερνητικοί οργανισμοί να βοηθήσουν με συμβουλές, σχεδιασμό, εφαρμογές και αξιολόγηση που λαμβάνεται υπόψιν για την χρηματοδότηση επενδυτικών σχεδίων.

Έτσι ορίζεται το κοινωνικό κεφάλαιο ως μία έννοια που περιλαμβάνει όλο το πλέγμα σχέσεων, θεσμών και κανόνων που διαμορφώνουν την ποιότητα όλων των κοινωνικών αλληλοσυσχετίσεων. Ο ορισμός της επικεντρώνεται στη διάχυση των ωφελειών που απορρέουν από το κοινωνικό κεφάλαιο

Η εμπιστοσύνη, από την άλλη πλευρά που παρέχει το κοινωνικό κεφάλαιο για την κοινωνική συνδιαλλαγή, οι κανονιστικές ρυθμίσεις, ο αξιακός χαρακτήρας και η σχέση του με τα κοινωνικά δίκτυα είναι ένας βασικός παράγων που εξασφαλίζει την βιωσιμότητα επενδυτικών σχεδίων στη νέα οικονομία.

ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ ως κοινωνικό κεφάλαιο

Ο εθελοντισμός στην εποχή μας είναι βασικός συντελεστής κοινωνικού κεφαλαίου είναι το κλειδί ανάπτυξης της κοινωνικής οικονομίας και της απασχόλησης.

Ο όρος κοινωνικό κεφάλαιο χρησιμοποιείται ολοένα και περισσότερο ως έννοια αλληλένδετη με την κοινότητα, αλλά δεν περιορίζεται σε αυτήν, εφόσον περιλαμβάνει τόσο τα τυπικά, όσο και τα άτυπα δίκτυα και τις κοινές αξίες. Ο ορισμός για το κοινωνικό κεφάλαιο που περιλαμβάνει όλες τις αξίες και δίκτυα που διευκολύνουν την ομαδική δράση βασίζεται σε αυτή του τη σχέση με την κοινωνία των πολιτών.

Από τον πατριωτικό φιλανθρωπικό και τοπικό εθελοντισμό με τις μη χρηματικές ανταλλαγές που κυριαρχούσε στις παλαιότερες γενιές έχουμε περάσει σε ένα πολυδιάστατο-οικουμενικό, ανθρωπιστικό και οικολογικό εθελοντισμό με αυτονομία δράσης από την αγορά και κράτος που ωστόσο λειτουργεί συμπληρωματικά και καλύπτει τα κενά της οικονομίας

Ο εθελοντισμός σήμερα δεν είναι μόνον συναίσθημα αλληλεγγύης, αλλά λογική διαδικασία με ανταποδοτικότητα στα πλαίσια της κοινωνικής οικονομίας.

Δεν αναγνωρίζεται πλέον μόνο ως πράξη φιλανθρωπίας και αλληλεγγύης σε εκδηλώσεις εκτάκτου ανάγκης, όπως κυρίως συν έβαινε σε κοινωνίες του παρελθόντος, αλλά και ως θεσμική δραστηριότητα που παράγει και διαδίδει διαρκή αγαθά στον πολιτισμό, στο περιβάλλον και στην κοινωνική μέριμνα, ως χώρος που αναπτύσσει του ανθρώπινου πόρους και συνθέτει και εμπλουτίζει το κοινωνικό κεφάλαιο.

Ποιοι είναι οι ενδογενείς περιορισμοί που δεν επιτρέπουν στο κράτος και στην αγορά να αξιοποιήσει ολόκληρο το δυναμικό της κοινωνίας;

Η απάντηση είναι ότι υπάρχουν περιορισμοί της αγοράς και της μισθωτής εργασίας καθώς οι επιχειρήσεις δεν επενδύουν εκεί που δεν διαφαίνονται σημαντικά κέρδη. Το κράτος από την άλλη πλευρά με τον δημοσιοϋπαλληλικό χαρακτήρα της εργασίας αδυνατεί να επεκταθεί στην επιχειρηματικότητα και να δημιουργήσει περαιτέρω απασχόληση.

Ο τρίτος τομέας της οικονομίας ενσωματώνοντας τον εθελοντισμό ως αξία μπορεί να κινητοποιήσει την επιχειρηματικότητα χωρίς να είναι απαραίτητη η κερδοφορία.

Αυτές οι συνθήκες εθελοντισμού και προσφοράς υπηρεσιών δεν υπήρχαν στο παρελθόν στις βιομηχανικές και βιομηχανικές κοινωνίες, τουλάχιστον σε αυτή την έκταση, πέραν

της εκκλησίας, και της φιλανθρωπίας, όπου δεν μπορούσαν να ευδοκιμήσουν οι επιχειρηματικές δραστηριότητες της κοινωνικής οικονομίας.

Αντικειμενικά δεν μπορούσε να υπάρξει εθελοντικό κομμάτι της αγροτικής οικονομίας και εθελοντικό κομμάτι της βιομηχανίας ενώ σήμερα δύναται να μιλήσουμε για εθελοντισμό για παράδειγμα στην πράσινη επιχειρηματικότητα, αφού έχει καταδειχθεί ότι οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών είναι ο προπομπός αυτής της μορφής επιχειρηματικότητας.

Η διαφοροποίηση του φαινομένου σε σχέση με το παρελθόν αξίζει να σημειωθεί ως θεωρητική βάση; για το σχεδιασμό αναπτυξιακών πρωτοβουλιών στα πλαίσια της κοινωνικής οικονομίας, σε έναν τομέα που αναγνωρίζεται από την Ε.Ε. και από όλα τα κράτη που έχουν διαμορφώσει ξεχωριστούς θεσμούς για την προώθηση αυτού του σκοπού.

Έτσι στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας ο εθελοντισμός διαμορφώνει ένα ευνοϊκό περιβάλλον που γίνεται κινητήρια δύναμη της κοινωνικής οικονομίας στο πλαίσιο των μη κερδοσκοπικών εταιρειών και της κοινωνικής εταιρικής ευθύνης

Η μείωση κόστους συναλλαγών

Η «αυθόρμητη κοινωνικότητα» (spontaneous sociability) μειώνει σημαντικά το κόστος των συναλλαγών (transaction costs), επιταχύνοντας τις συναλλαγές.

Η οργανωμένη κοινωνικότητα με όραμα, και αναπτυξιακούς στόχους σε μια περιοχή

προσφέρει συγκριτικό πλεονέκτημα στις επενδύσεις.

Αντίθετα, η έλλειψη του απαιτούμενου κοινωνικού κεφαλαίου πρέπει να αναπληρώνεται με άλλους τρόπους, συνηθέστερα με χρονοβόρες διαπραγματεύσεις και ένα πλήθος πολύπλοκων κανονισμών και νομικών ρυθμίσεων, που ουσιαστικά αποτελούν μορφή φορολόγησης.

Με άλλα λόγια το κοινωνικό κεφάλαιο μειώνει το κόστους προσαρμογής της επένδυσης και μειώνει το κόστος των ανταλλαγών. Με αυτή την έννοια η ύπαρξη συγκροτημένου κοινωνικού κεφαλαίου διευκολύνει την εισροή οικονομικού κεφαλαίου και την βιωσιμότητα της επένδυσης στη συνέχεια.

Σε δίκτυα με υψηλό επίπεδο κοινωνικού κεφαλαίου επικρατεί η αρχή της αμοιβαιότητας που συμβάλλει στην ατομική ευημερία, δεδομένου ότι οι συμμετέχοντες έχουν ευχερέστερη πρόσβαση στην πληροφορία ή άλλους πόρους, οι οποίοι αυξάνουν τις ευκαιρίες ατομικής ολοκλήρωσης.

Με αυτή την έννοια υπάρχουν τρεις παράμετροι του κοινωνικού κεφαλαίου: της εμπιστοσύνης που οικοδομείται μέσα από τα κοινωνικά δίκτυα και διασφαλίζει ότι οι υποχρεώσεις και τα καθήκοντα των μελών θα διεκπεραιωθούν ομαλά, της πληροφορίας που διοχετεύεται μέσα από τα κοινωνικά δίκτυα και των κανονιστικών ρυθμίσεων και κυρώσεων που επιβάλλονται στα μέλη των δικτύων, και της συνεργασίας που εξασφαλίζουν οι

ανθρώπινες κοινότητες.

Τα Κοινωνικά Δίκτυα

Συναφής προς τον όρο κοινωνικό κεφάλαιο είναι η έννοια των κοινωνικών δικτύων. Ως κοινωνικά δίκτυα μπορούν να οριστούν τα «πολυδιάστατα συστήματα επικοινωνίας και διαμόρφωσης της ανθρώπινης πρακτικής και της κοινωνικής ταυτότητας. Τα κοινωνικά δίκτυα ορίζονται άλλωστε και ως άθροισμα των προσωπικών επαφών μέσω των οποίων το άτομο διατηρεί την κοινωνική του ταυτότητα, λαμβάνει συναισθηματική υποστήριξη, υλική ενίσχυση και συμμετοχή στις υπηρεσίες, έχει πρόσβαση στις πληροφορίες και δημιουργεί νέες κοινωνικές επαφές, και αναπτύσσεται.

Οι εμπειρικές έρευνες επιβεβαιώνουν ότι όσο μεγαλύτερο είναι ένα δίκτυο και όσο συχνότερη η επαφή των μελών του τόσο πιο αποτελεσματική είναι η βοήθεια που προσφέρουν για παράδειγμα στην εξασφάλιση επαγγελματικών ευκαιριών και απασχόλησης στα μέλη τους όταν το χρειάζονται.

Από την άλλη πλευρά τα κοινωνικά δίκτυα μεταφέρουν σημαντικές πληροφορίες τόσο στους εργαζόμενους όσο και στις επιχειρήσεις αυξάνοντας την παραγωγικότητα.

Έτσι καταλήγουμε ότι σημαντική επίδραση στην εξεύρεση εργασίας σε μια περιοχή παίζει

το κοινωνικό κεφάλαιο εφόσον αλληλεπιδρά με τα κοινωνικά δίκτυα. Έρευνες επίσης έχουν δείξει ότι απλή συμμετοχή σε συλλόγους και σωματεία, αυξάνουν σημαντικά τον αριθμό των συνδέσμων των κοινωνικών δικτύων και κατά συνέπεια τις πιθανότητες απασχόλησης. Σε όλες τις προαναφερθείσες έρευνες η συμβολή τους κρίνεται ως καθοριστική, ειδικά ως πηγή άντλησης πληροφοριών, δεδομένου ότι οι νέοι δεν έχουν διαμορφώσει μια σαφή στρατηγική σχετικά με την επαγγελματική τους αποκατάσταση.

Η ενίσχυση του κοινωνικού κεφαλαίου συσχετίζεται άμεσα με τη συμμετοχή στα κοινά, και τα κοινωνικά δίκτυα είναι οι νέες μορφές οργάνωσης που εξασφαλίζουν ουσιαστική συμμετοχή των πολιτών στα κοινά αλλά και στις παραγωγικές και οικονομικές λειτουργίες της κοινωνίας

Οι οικολογικές οργανώσεις προπομπός της πράσινης επιχειρηματικότητας

Οι κυβερνήσεις και τα κόμματα με αρκετή καθυστέρηση ανακαλύπτουν τον δυναμισμό, στην μη κερδοσκοπική κοινωνική οικονομία, που αναπτύσσεται μέσα από τους θεσμούς αλληλεγγύης, την πράσινη και πολιτιστική επιχειρηματικότητα. Για ορισμένους εισάγονται « καινά δαιμόνια » στο πλαίσιο της κυρίαρχης αγοράς. Προσφέρονται δωρεάν πληροφορίες και κάποιες δωρεάν υπηρεσίες, που “τρελαίνουν” το σύστημα πνευματικής ιδιοκτησίας.

Το διαδίκτυο εξελίσσεται σ' ένα δωρεάν ανοικτό πανεπιστήμιο σ' όσους θέλουν να το χρησιμοποιήσουν συστηματικά. Για πρώτη φορά υπάρχει έτσι η προοπτική για δωρεάν

παιδεία και επιμόρφωση. Τεράστιες βιβλιοθήκες και βιβλία στα οποία έχουν λήξει τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας προσφέρονται δωρεάν, βλέπε wikipedia. Η ίδια τεχνολογία του διαδικτύου προσφέρει δωρεάν λογισμικό.

Με αυτή την πρακτική η επιστημονική γνώση της οικολογίας και της πράσινης επιχειρηματικότητας δεν μπορεί να είναι εμπορικό μυστικό των λίγων.

Μπορεί να γίνει εφόδιο για πολλούς να παράξουν και να διακινήσουν οικολογικά προϊόντα και υπηρεσίες, και να δημιουργήσει νέες θέσεις απασχόλησης.

Διαπιστώνουμε έτσι ότι μια νέα αναδυόμενη αγορά με αυξανόμενη ζήτηση σε πράσινα προϊόντα, πράσινα επαγγέλματα και υπηρεσίες, έχει γίνει τελευταία αισθητή και στην χώρα μας.

Κι αυτό είναι το πιο παρήγορο και ταυτόχρονα ελπιδοφόρο μήνυμα πέρα από την «μοδάτη» περιβαλλοντική ευαισθησία που λανσάρουν τα τηλεοπτικά μας κανάλια πολλές φορές δίχως αντίκρισμα αποτελεσμάτων.

Χρειαζόμαστε μια άλλη πράσινη οικονομία, πράσινες επενδύσεις και πράσινη επιχειρηματικότητα για ν'αντιμετωπιστεί η γενεσιουργός αιτία της καταστροφής του

περιβάλλοντος στην ρίζα του, στην αιτία της εκτροπής για την κοινωνία, που είναι ίδια, μ' αυτή της παγκόσμιας φτώχειας.

Οι παρενέργειες στην οικονομία αρχίζουν με τη συγκέντρωση της ενέργειας, του πλούτου και της υψηλής τεχνογνωσίας από οικονομικές ολιγαρχίες, που αδιαφορούν για το περιβάλλον και κάνουν τις κοινωνίες ανίσχυρες, κι αυτό είναι η θεμελιώδης αιτία της εκτροπής των πραγμάτων.

Στον αντίποδα των ανεξέλεγκτων μηχανισμών της παγκόσμιας αγοράς, οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών προβάλλοντας ένα άλλον καταναλωτικό πρότυπο και μια νέα τεχνογνωσία που απευθύνεται στους πολλούς και προς τα κάτω στην κοινωνία είναι προπομπός της πράσινης επιχειρηματικότητας, των φιλικών προς το περιβάλλον επαγγελμάτων και εν τέλει της απασχόλησης για πολλές κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες, με την ανακύκλωση, τις ήπιες μορφές ενέργειας, τις πράσινες πόλεις, τα βιολογικά προϊόντα.

Μέσα από αυτή την αναπτυξιακή περιήγηση και διαδρομή καταλήγουμε πάλι στην ανάγκη να επενδύσουν οι κυβερνήσεις και η τοπική αυτοδιοίκηση στο λεγόμενο κοινωνικό κεφάλαιο.

Η κοινωνική και πράσινη οικονομία στο χώρο της αγοράς και της αγοράς εργασίας.

Το αντίδοτο στο μονοπώλιο της « αλήθειας » και την συγκέντρωση της εξουσίας στο χώρο της οικολογίας είναι οι κοινοπραξίες των Μ.Κ.Ο. σε κάθε επίπεδο, περιφερειακό και τοπικό, όπως κοινοπραξία είναι πολλά portal και wikipedia στο ίντερνετ. Η συγκέντρωση ενός νέου ψηφιακού περιεχομένου με δημιουργικές δράσεις για το περιβάλλον.

Η κοινοπραξία των μικρομεσαίων Μ.Κ.Ο. για το περιβάλλον

Οι χιλιάδες μικρομεσαίες Μ.Κ.Ο. για το περιβάλλον μπορούν να σχηματίσουν θεματικές κοινοπραξίες με επικοινωνιακό και οικονομικό περιεχόμενο γεγονός που θα τους επιτρέψει να εισάγουν οργανωτικές και επιχειρηματικές καινοτομίες εκεί που η παραδοσιακή αγορά αδυνατεί να αντιληφθεί ως προτεραιότητες.

Για παράδειγμα οι πράσινες στέγες στις μεγαλουπόλεις είναι μια σημαντική ιδέα για την πράσινη επιχειρηματικότητα που βρίσκεται στο ξεκίνημα της από πρωτοβουλίες των Μ.Κ.Ο. στην Αττική.

Το ίδιο σημαντικές είναι και οι πρωτοβουλίες για την ανακύκλωση. Μεγάλη κινητοποίηση υπάρχει επίσης για τα βιολογικά προϊόντα. Η οικοανάπτυξη στην ύπαιθρο με βάση τον αγροτουρισμό είναι ένα άλλο παράδειγμα.

Σε κάθε περίπτωση οι οικολογικές οργανώσεις αναδεικνύονται προπομπός της πράσινης επιχειρηματικότητας.

Η Άμεση Ηλεκτρονική Δημοκρατία των ΜΚΟ

Είναι μια διαδικασία ανάπτυξης του πολιτικού υποκειμένου του ενεργού πολίτη.

Η αυτό - οργάνωση και θεσμική διαδικασία διαλόγου μέσα από το διαδίκτυο συγκροτεί κοινωνικό κεφάλαιο.

1. Ενδεικτικά διοργάνωση ενημερωτικών εκθέσεων σε συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση, με παράδειγμα την εκδήλωση που έγινε πρόσφατα στο Σύνταγμα από 50 περιβαλλοντικές οργανώσεις.

2. Πρωτοβουλία και δημιουργία οργανωτικού φορέα για την προώθηση του οράματος για πράσινες πόλεις και οικοχωριά.

3. Δημιουργία γραφείου για την αλληλέγγυα οικονομία και προώθηση της απασχόλησης μέσω της πράσινης και πολιτιστικής επιχειρηματικότητας της κοινωνικής μέριμνας.

4. Προώθηση της πολιτικής για τις πράσινες προμήθειες στο Δημόσιο και την Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Η άμεση ηλεκτρονική δημοκρατία μέσα από το διαδίκτυο μπορεί να κάνει τελικά εφικτό το θεσμικό διάλογο με τις χιλιάδες οργανώσεις που συγκροτούν ένα σημαντικό κοινωνικό κεφάλαιο συλλογικής δημιουργίας και κοινωνικής αλληλεγγύης σε όλη τη χώρα,

- διάλογο στα μεγάλα ζητήματα του περιβάλλοντος και αντιμετώπισης της ανεργίας, της φτώχειας και δημόσιας υγείας, που καταπιάνονται οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και απασχολούν τη σύγχρονη κοινωνία,
- τον διάλογο, όμως, και για τη συνολική και συλλογική αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων και όχι μόνο με τις ατομικές εκδηλώσεις φιλανθρωπίας και ευαισθησίας για το περιβάλλον, που έχουν περιορισμένη εμβέλεια και δεν απαντούν στην καρδιά του ζητήματος.

Μεγάλος σύμμαχος για όλους είναι η αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων του διαδικτύου στην άμεση ηλεκτρονική δημοκρατία.

Ο αναγκαίος συντονισμός των ΜΚΟ που επιχειρείται στην προκειμένη περίπτωση δεν προκύπτει καθώς φαίνεται από μια διακήρυξη αρχών, όπως κατά καιρούς κυκλοφορεί αυτή η ιδέα, αλλά περισσότερο από κοινοπρακτικές πρωτοβουλίες και κινήματα που σφυρηλατούν στην πράξη αυτές τις ιδέες και δημιουργούν κλίμα εμπιστοσύνης και συνεργασίας μέσα σε ένα λίαν ανταγωνιστικό κόσμο.

Από την συστηματική στοχοθέτηση στο χώρο της κοινωνικής οικονομίας.

Βιβλιογραφία

Ευστράτιος Παπάνης, Μυρσίνη Ρουμελιώτου και Παναγιώτης Γιαβρίμης (Θέματα Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης,Μυτιλήνη, 2007).

Κοινωνικό κεφάλαιο και οικονομική ανάπτυξη / του Δημήτρη Σκάλκου

[ΑΡΧΕΙΟ ΑΡΘΡΩΝ - Ε&thetaeta;&epsilonpsilon;λda;οn;ντισμóσmaf;](#)

Βασίλης Τακτικός,

Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη στις Ορεινές Περιοχές.

Θεωρία και Πράξη Δ. Ρόκος, Καθηγητής Ε.Μ.Π.